

Julian JAROSZEWSKI*

<https://orcid.org/0000-0002-0224-7475>

Agnieszka POŁANIECKA**

<https://orcid.org/0000-0001-7781-7324>

Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990

Jak cytować [how to cite]: Jaroszewski J., Połaniecka A., *Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2019, t. 2, nr 3, s. 71–93.

Athletic success of the wrestlers of Łódzkie voivodeship in years 1945–1990

Abstract

After WW2 was over (1945) wrestling in Łódzkie voivodeship revived first in its capital, the city of Łódź, and then other wrestling sections in Pabianice, Zgierz, Piotrków Trybunalski and Sieradz followed. The athletes of Łódź participated in the national competitions in 1946. It was the classic style championships in Lodz. It was then when the Łódź wrestlers won their first champion titles. The biggest success, however, was won by the free style athletes. It is them who in 1945–1999 won 129 medals (43 gold ones) out of 151 (46 gold ones) won by all the wrestlers from Łódzkie voivodeship. Free style athletes were also the only representatives in the most important competitions, like European championships, world championships and the Olympics. The most dominant sections, among others until 1990, were “Budowlani” Łódź, “Boruta” Zgierz and ŁKS.

* dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Wydział Kultury Fizycznej i Ochrony Zdrowia; e-mail: julian.jaroszewski@konin.edu.pl

** dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koszalinie, Instytut Kultury Fizycznej i Zdrowia; e-mail: polaniecka@onet.eu

The highest athletic level was represented by Paweł Kurczewski, Tomasz Busse, Lesław Kropp and Jan Wypiorczyk.

Keywords: wrestling, sport, Łódzkie voivodeship, Łódź.

Streszczenie

Po zakończeniu II wojny światowej (1945) sport zapaśniczy w województwie łódzkim odrodził się najpierw w stolicy województwa – Łodzi. Kolejne sekcje zapaśnicze wznowiły działalność m.in. w Pabianicach, Zgierzu, Piotrkowie Tryb. i Sieradzu. W zawodach centralnych łódzcy atleci pierwszy raz uczestniczyli w 1946 r. Były to mistrzostwa Polski w stylu klasycznym, które odbyły się właśnie w Łodzi. Już wtedy łodzianie wywalczyli pierwsze tytuły mistrzowskie. Największe sukcesy sportowe były jednak zasługą zapaśników walczących w stylu wolnym. To oni w latach 1945–1990 wywalczyli aż 129 medali (w tym 43 złote) na 151 (46 złotych) zdobytych w tym okresie przez wszystkich zapaśników z województwa łódzkiego. Przedstawiciele stylu wolnego byli także jedynymi reprezentantami okręgu łódzkiego startującymi w najważniejszych zawodach sportowych: mistrzostwach Europy, świata i igrzyskach olimpijskich. Dominującymi sekcjami zapaśniczymi w województwie łódzkim do 1990 r. były: „Budowlani” Łódź, „Boruta” Zgierz i ŁKS. Najwyższy poziom sportowy prezentowali: Paweł Kurczewski, Tomasz Busse, Lesław Kropp i Jan Wypiorczyk.

Słowa kluczowe: zapasy, sport, województwo łódzkie, Łódź.

Wprowadzenie

Celem opracowania jest ukazanie osiągnięć reprezentantów sekcji zapasów, zrzeszonych w klubach sportowych na terenie województwa łódzkiego w latach 1945–1990. Cezura początkowa – 1945 r. – wiąże się z reaktywacją działalności sportowej sekcji zapaśniczych po zakończeniu II wojny światowej, natomiast cezura końcowa – 1990 r. – z rozwiązaniem Okręgowego Związku Zapasów Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi i reaktywowaniem działalności Łódzkiego Okręgowego Związku Zapaśniczego (ŁOZZ).

Metody i problemy badawcze

Stan badań odnoszących się do sportowych sukcesów zapaśników łódzkich w latach 1945–1990 jest znikomy¹ i uzasadnia podjęcie tego zagadnienia. W opracowaniu skoncentrowano się głównie na przedstawieniu sukcesów sportowych łódzkich zapaśników na krajowych i międzynarodowych matach, głównie w kategorii seniorów.

W pracy nad publikacją wykorzystano następujące metody badawcze: analizę źródeł historycznych, syntezę oraz metodę porównawczą. Wysunięto pytania (problemy) badawcze:

¹ P. Godlewski, *Polski Związek Zapaśniczy 1922–2004*, Magnum, Gorzów Wlkp. 2004; *Historia polskich zapasów 1922–2012*, Polski Związek Zapaśniczy, Warszawa 2012.

1. Czy w latach 1945–1990 nastąpił progres, czy regres sportu zapasniczego na terenie województwa łódzkiego?
2. Jakie specyficzne dla regionu łódzkiego czynniki warunkowały osiągnięte rezultaty?

Wyniki i dyskusja

Wstęp

Początki walk zapasniczych na ziemiach województwa łódzkiego związane były z występami wędrownych trup cyrkowych, które w swoich programach miały walki zapasników. Propagatorem tego sportu w Łodzi był Władysław Pytłasiński, miejscowi strażacy i zrzeszeni w stowarzyszeniach amatorzy sportów atletycznych.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę podjęto działania, które doprowadziły do powołania w 1926 r. Łódzkiego Okręgowego Związku Atletycznego (ŁOZA), organizacji zrzeszającej miłośników podnoszenia ciężarów i zapasów. W latach 1926–1939 ŁOZA zrzeszał 12 sekcji zapasów, wszystkie z terenu Łodzi i Pabianic. Do 1939 r. zawodnicy łódzcy 8-krotnie stawali na najwyższym podium mistrzostw Polski. Uzyskiwane wyniki lokowały okręg łódzki na trzecim miejscu w Polsce.

Wybuch II wojny światowej przerwał sportową działalność zapasników pochodzenia polskiego i żydowskiego. Zmagania na matach kontynuowali tylko Niemcy.

Wznowienie działalności po II wojnie światowej

Wraz z oswojeniem ziem polskich spod okupacji hitlerowskiej nastąpiła reaktywacja ruchu sportowego. Jej inicjatorami w regionie łódzkim byli m.in. amatorzy zapasów i podnoszenia ciężarów. Już 17 sierpnia 1945 r. wznowił działalność Łódzki Okręgowy Związek Atletyczny², zrzeszony w Polskim Związku Atletycznym (PZA)³.

² Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Prezydium Rady Narodowej (PRN) m. Łodzi, sygn. 2359, Sprawy rozwiązania i likwidacji stowarzyszeń (1952), k. 299, Statut Łódzkiego Okręgowego Związku Atletycznego; k. 286, Do Zarządu Miejskiego w Łodzi. Założycielami ŁOZA byli: Stefan Szudziński, Zygmunt Krachulec, Stanisław Kulpa, Bogdan Zakrzewski, Bolesław Maciejewski, Bolesław Peszke, Marian Panfil, Jan Andrzejewski, Stanisław Pieczewski, Zbigniew Skibicki, Piotr Cherudziński, Roman Berger, Bronisław Kliombka, Czesław Kawał, Mieczysław Mrożewski. Pierwszy pełen skład Zarządu ŁOZA pochodzi ze stycznia 1947 r.: prezes – Zygmunt Krachulec, wiceprezes – Mieczysław Mrożewski, sekretarz – Bogdan Zakrzewski, skarbnik – Bolesław Peszke, kapitan sportowy – Stanisław Kulpa, przewodniczący wydziału sędziowskiego – Bolesław Maciejewski, członek wydziału technicznego – Marian Panfil, Czesław Kawał. Komisja rewizyjna: Stanisław Pieczewski, Jan Andrzejewski i Roman Berger.

³ P. Godlewski, *Polski Związek Zapasniczy 1922–2004*, Magnum, Gorzów Wlkp. 2004, s. 67; APŁ PRN m. Łodzi, sygn. 2359, Sprawy rozwiązania i likwidacji stowarzyszeń (1952), k. 299, Statut Łódzkiego Okręgowego Związku Atletycznego.

W 1951 r., w konsekwencji dostosowywania struktur sportu polskiego do modelu funkcjonującego w Związku Radzieckim, PZA została zastąpiona sekcją atletyki przy Głównym Komitecie Kultury Fizycznej (GKKF). W województwie łódzkim w miejsce ŁOZA powołano sekcję atletyki przy Wojewódzkim Komitecie Kultury Fizycznej (WKKF)⁴. Podział sekcji atletyki przy GKKF (1954)⁵ skutkowało analogicznym przeobrażeniem sekcji atletycznej przy WKKF w Łodzi. Utworzono dwie oddzielne sekcje: zapaśniczą oraz podnoszenia ciężarów⁶.

W wyniku przemian w kraju, po 1956 r. utworzono centralną organizację zarządzającą zapasami w Polsce – Polski Związek Zapaśniczy⁷. W regionie łódzkim w 1957 r. powołano Łódzki Okręgowy Związek Zapaśniczy (ŁOZZ)⁸. Sport zapaśniczy w tej strukturze funkcjonował przez 16 lat. W 1973 r. pojawiła się nowa organizacja – Polska Federacja Sportu (PFS), która zrzeszała wojewódzkie federacje sportu (WFS). W ich skład wchodziły okręgowe związki sportowe i kluby sportowe jako tzw. sekcje sportowe⁹. Jedną z 26 sekcji działających przy WFS w Łodzi¹⁰ była sekcja zapasów¹¹.

Impulsem kolejnych zmiany były przemiany ustrojowe w Polsce po 1989 r. Konsekwencją kryzysu ekonomicznego tamtego okresu było wstrzymanie finansowania organizacji społecznych z budżetu państwa, które wymusiło ewolucję struktur WFS w Łodzi i okręgowych związków sportowych¹². Obrady Walnego

⁴ „Express Ilustrowany” 30.04.1951, nr 118, s. 4.

⁵ *Historia polskich zapasów 1922–2012*, PZZ, Warszawa 2012, s. 48.

⁶ Archiwum Łódzkiego Związku Zapaśniczego (AŁZZ), brak sygnatury (b.s.), Sprawozdanie ŁOZZ, k. brak, materiały do folderu.

⁷ P. Godlewski, dz. cyt., s. 75.

⁸ APL Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej (PDRN) Łódź-Śródmieście, Wydział Spraw Wewnętrznych (WSW), sygn. 653, Akta stowarzyszeń 1945–1959, k. 100, Do założycieli Oddziału Stowarzyszenia pn. Łódzki Okręgowy Związek Zapaśniczy; „Dziennik Łódzki” 10.10.1958, nr 241, s. 6.

⁹ A. Nowakowski, *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2005, s. 110. Tzw. sekcje sportowe powstały ze zlikwidowanych okręgowych związków sportowych.

¹⁰ Archiwum Zakładowe Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (AZUWŁ), Urząd Miasta Łodzi (UMŁ), Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (WKFST), sygn. 188/25, Wojewódzka Federacja Sportu w Łodzi za okres 1973–1991 rok, k. 15, Deklaracja założycielska; „Przegląd Sportowy” 11.08.1973, nr 164, s. 2; „Express Ilustrowany” 11.09.1973, nr 214, s. 7.

¹¹ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Wyciąg z protokołu z Zebrania Sprawozdawczego Łódzkiego Okręgowego Związku Zapaśniczego odbytego dnia 9 października 1973 r. Skład Zarządu Sekcji Zapasów przy Wojewódzkiej Federacji Sportu: przewodniczący – B. Kwiatkowski, z-ca przewodniczącego – Jerzy Głuszczyk, sekretarz – Jerzy Kilman, członkowie Zarządu: Tadeusz Stęperski, Tadeusz Łąpieć, Jan Andrzejewski, Tadeusz Feliksiński, Andrzej Sułkowski i Leon Aztecki.

¹² J. Jaroszewski, *Zmiany organizacyjne i programowe Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi po 1989 r.*, [w:] *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. 12(3), red. T. Jurek, R. Urban, ZWKF AWF w Poznaniu, Gorzów Wlkp. 2016, s. 107–120.

Zebrania Wyborczego, które odbyły się 18 grudnia 1990 r., przywróciły związkowi nazwę Łódzki Okręgowy Związek Zapaśniczy¹³.

Obszarem działania struktur zarządzających łódzkim sportem zapaśniczym było województwo łódzkie. Wyjątek stanowią lata 1975–1976, kiedy reforma administracyjna (1975 r.) wymusiła międzywojewódzką działalność sekcji zapasów przy WFS w Łodzi. Wówczas zasięgiem swym obejmowała tereny nowo powstałych województw: miejskiego łódzkiego, piotrkowskiego, sieradzkiego i skierniewickiego¹⁴.

Mistrzostwa Polski

STYL KLASYCZNY

Wraz z oswobodzeniem ziem województwa łódzkiego spod okupacji hitlerowskiej zniknął zakaz działalności sportowej dla ludności polskiej. Jako symboliczną datę wskrzeszenia łódzkiego ruchu sportowego wskazuje się 13 kwietnia 1945 r., kiedy dokończono przerwany w czasie okupacji mecz piłki nożnej¹⁵. W ślad za piłkarzami działalność wznowili amatorzy sportów atletycznych. Rozpoczęty proces szkoleniowy w sposób naturalny wymuszał chęć sprawdzenia osiągniętego poziomu wyszkolenia. W grudniu 1945 r. rozegrano w Łodzi pierwszy mecz międzymiastowy w zapasach. Rywalami zapaśników z Łódzkiego Klubu Sportowego (ŁKS) byli zawodnicy Robotniczego Klubu Sportowego „Rywał” z Warszawy. Mecz zakończył się zwycięstwem drużyny gości (3 : 4)¹⁶.

Pierwsze powojenne mistrzostwa okręgu łódzkiego rozegrano miesiąc później, 27 stycznia 1946 r., w sali Domu Kultury Milicjanta. Tytuły mistrzów okręgu w zapasach wywalczyli: waga kogucia – Mieczysław Kubat (ŁKS), waga piórkowa – Michał Łazarski (ŁKS), waga lekka – Kaczoł („Wima”), waga półśrednia – Rafał („Wima”), waga średnia – Stefan Pawlicki (ŁKS), waga półciężka – Henryk Zdeb (ŁKS), waga ciężka – Czesław Gliński (ŁKS)¹⁷.

Podsumowaniem postępów i wyników odradzającego się sportu zapaśniczego w Polsce było rozegranie w 1946 r. mistrzostw Polski. Zgłoszony przez Stanisława Kłupę, delegata ŁOZA, wniosek o organizacji mistrzostw Polski w zapasach w Łodzi¹⁸ zyskał aprobatę PZA. Niewątpliwie poza docenieniem tra-

¹³ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Protokół Walnego Zebrania Wyborczego do władz Łódzkiego Okręgowego Związku Zapaśniczego i delegatów na Walny Zjazd PZZ odbytego w Zgierzu w dniu 18.12.1990 r.

¹⁴ „Express Ilustrowany” 4.06.1975, nr 125, s. 7; 29.07.1975, nr 164, s. 7.

¹⁵ A. Bogusz, *Sport w Łodzi po II wojnie światowej*. [w:] *Rok 1945 w Łodzi*, IPN, Oddział w Łodzi, Łódź 2008, s. 318; „Głos Robotniczy” 1985, nr 16, s. 7. 4 czerwca 1944 r. żandarmeria niemiecka przerwała mecz w Łodzi pomiędzy drużynami „Wicher” i „Wólka”. Mecz dokończono 1 kwietnia 1945 r.

¹⁶ „Przegląd Sportowy” 17.12.1945, nr 37, s. 2.

¹⁷ „Przegląd Sportowy” 28.01.1946, nr 5, s. 5; „Głos Robotniczy” 28.01.1946, nr 28, s. 8.

¹⁸ „Dziennik Łódzki” 17.05.1946, nr 135, s. 5.

dycji zapaśniczych okręgu łódzkiego wpływ na decyzję PZA miał fakt stosunkowo małych zniszczeń wojennych na terenie Łodzi.

Uprawnionymi do udziału w mistrzostwach Polski byli mistrzowie okręgu. Wyjątek stanowią lata 1982–1986, kiedy zrezygnowano z mistrzostw okręgu. Kwalifikacją do mistrzostw Polski były w tych latach mistrzostwa makroregionów, dla województwa łódzkiego – mistrzostwa makroregionu centralnego w tym sporcie¹⁹.

Łódzkie Mistrzostwa Polski w Zapasach przeprowadzono 31 sierpnia i 1 września 1946 r. Zapaśnicy rywalizowali tylko w stylu klasycznym. Areną zmagania dla 108 zapaśników z całej Polski były maty Widzewskiej Manufaktury. Wśród pierwszych medalistów tych zawodów byli reprezentanci okręgu łódzkiego: Józef Kulesza (I m., 67 kg), Henryk Bednarek (I m., 52 kg), Czesław Glišński (II m., 87 kg) oraz Bolesław Śliskowski (III m., 87 kg)²⁰.

Rok później mistrzostwa Polski atletów odbyły się w Radomiu. Prawo startu mieli również mistrzowie i wicemistrzowie Polski z 1946 r. Na podium, tym razem najwyższym, ponownie stanął Czesław Glišński (87 kg). Tytuł wicemistrzowski wywalczył Czesław Balwicki (52 kg)²¹, który w kolejnych latach był jedynym z regionu łódzkiego, który nawiązał walkę z czołowymi zapaśnikami w Polsce²².

W latach 1950–1969 do rzadkości należało zdobywanie najwyższych trofeów przez zawodników ŁOZA w stylu klasycznym. W okresie tym zapaśnicy zdobyli 13 medali mistrzostw Polski, niestety, nie było wśród nich złotych, za to srebrne wywalczyli: Jan Lenart (1951 r., „Gwardia” Łódź, 87 kg), Lesław Kropp (1959 r., „Boruta” Zgierz, 52 kg); natomiast brązowe: Marian Świętosławski (1950 r., „Gwardia” Łódź, 67 kg), Sylwester Chojnacki (1953, 1954, 1955, 1956 r. „Boruta” Zgierz, 87 kg), Jan Kubat (1954 r., „Budowlani” Łódź, 79 kg), Bronisław Tajlun (1956 r., „Budowlani” Łódź, 79 kg), Tadeusz Łapieś (1959 r., ŁKS, 87 kg), Jan Motyl (1960 r., „Boruta” Zgierz, 73 kg), Tadeusz Łapieś (1963 r., ŁKS, 87 kg), Adam Bacal (1968 r., „Piotrcovia” Piotrków Tryb., 87 kg). Do sukcesów w stylu klasycznym należy zaliczyć drużynowe wicemistrzostwo Polski zapaśników „Gwardii” Łódź (1950)²³ oraz awans

¹⁹ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdanie ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres od 18.11.1980 r. do 26.11.1984 r., s. 7; Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi w 1987 r., s. 4.

²⁰ P. Godlewski, dz. cyt., s. 68, 185; J. Strzałkowski, *Łódzki Klub Sportowy 1908–1983*, Łódź 1983, s. 289; „Głos Robotniczy” 2.09.1946, nr 242, s. 8; „Express Ilustrowany” 2.09.1946, nr 225, s. 5; 3.09.1946, nr 226, s. 6.

²¹ „Przegląd Sportowy” 17.10.1947, nr 83, s. 3; 6.11.1947, nr 89, s. 4; 11.11.1947, nr 91, s. 4; „Głos Robotniczy” 11.11.1947, nr 310, s. 8.

²² „Głos Robotniczy” 2.03.1949, nr 60, s. 6.

²³ Archiwum Muzeum Sportu, Turystyki w Łodzi (AMSTŁ), Prace seminaryjne, Marek Grochulski, *Łódzki Okręgowy Związek Zapasów*. Drużyna walczyła w składzie wg. kolejności wag: Bednarek, Nowak, Ignaszewski, Świętosławski, Kromer, Matusiak, Lenart, Kawał.

do I ligi drużyn: ŁKS-u (1950)²⁴, „Piotrcovii” Piotrków Tryb., „Boruty” Zgierz (1961), oraz do II ligi: ŁKS-u (1961)²⁵. Najwyższy poziom sportowy w stylu klasycznym reprezentowali zapaśnicy „Budowlanych” Łódź (m. Łodzi) oraz GKS „Piotrcovii” Piotrków Tryb. (województwo łódzkie)²⁶.

Kolejne dwie dekady to zapaść stylu klasycznego w regionie łódzkim. W 1970 r. najwyższy poziom sportowy prezentowała sekcja zapaśnicza GKS „Piotrcovii”, jednak IV miejsce w lidze terytorialnej i brak drużyny w klasyfikacji klubowej ligi indywidualnej były, niestety, przejawem słabej kondycji. Niewątpliwie wpływ na słabe wyniki zapaśników w stylu klasycznym miała coraz większa popularność stylu wolnego w regionie. I tak już zły stan dodatkowo pogorszyła reforma administracyjna z 1975 r., w wyniku której zredukowano liczebność sekcji stylu klasycznego z siedmiu (1970)²⁷ do dwóch (1977). Stan ten nie uległ poprawie do 1990 r.²⁸

Styl klasyczny w województwie miejskim łódzkim uprawiany był w Pabianickim Towarzystwie Cyklistów (PTC) Pabianice i „Budowlanych” Łódź. Ograniczenie stylu klasycznego do dwóch sekcji w 1977 r. (72 zawodników), częste przypadki kaperowania oraz brak międzynarodowych kontaktów wpływały negatywnie na poziom sportowy. Do rzadkości należały medalowe pozycje na mistrzostwach Polski w kategorii seniorów Andrzeja Prejsa (1983 r., II m., 52 kg)²⁹ i Grzegorza Szyszki (1989 r., III m., 1990 r., II m., 57 kg)³⁰, w kategorii juniorów Leszka Paczesia (1984 r., mistrzostwo Polski) oraz Dariusza Kraja (1983 r., III miejsce)³¹. W latach 1985–1988 żaden senior nie reprezentował okręgu łódzkiego w międzynarodowych zawodach typu mistrzowskiego. Analizując stan stylu klasycznego pod koniec omawianego okresu, za sukces należy uznać już samo zgłoszenie zespołu PTC do drużynowych mistrzostw Polski.

²⁴ *50 lat sportu. Jubileusz Łódzkiego Klubu Sportowego*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1958, s. 268.

²⁵ „Dziennik Łódzki” 2.01.1962, nr 2, s. 6.

²⁶ AŁZZ, (b.s.), Korespondencja 1965–1974, k. brak, Pismo wg rozdzielnika z dnia 15 marca 1969 r.

²⁷ Tamże, k. brak, Sprawozdanie z działalności Łódzkiego Okręgowego Związku Zapaśniczego za rok 1970. W 1970 r. działały następujące sekcje zapaśnicze: w stylu klasycznym: GKS „Piotrcovia” Piotrków Tryb., KS „Budowlani” Łódź, KS „Wolanka”, PTC Pabianice, LZS „Chemik”, LZS Wolbórz oraz Koło Sportowe w Uniejowie.

²⁸ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za lata 1977–1978; Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego WFS w Łodzi za okres od 29.11.1988 r. do 30.04. 1990 r.

²⁹ „Dziennik Łódzki” 10.05.1983, nr 91, s. 2.

³⁰ AŁZZ, t. Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego WFS w Łodzi za okres od 29.11.1988 r. do 30.04. 1990 r.

³¹ AZUW, UMŁ, WKFST, sygn. 188/53 Pabianickie Towarzystwo Cyklistów za okres 1977–1990, t. III, k. 100, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres od dnia 18.11. 1980 r. do dnia 26.11. 1984 r.; „Przegląd Sportowy” 21.04.1982, nr 37, s. 1 i 2.

STYL WOLNY

Łódzcy zapaśnicy w stylu wolnym równorzędną walkę z czołowymi zawodnikami w Polsce nawiązali dopiero w 1955 r. Pierwsze medale mistrzostw Polski w Poznaniu zdobyli Roman Szatkowski (ŁKS, I m., 87 kg) oraz Sylwester Chojnacki („Boruta” Zgierz, II m., 87 kg plus)³². Chojnacki powtórzył swoje osiągnięcie w 1956 r.

Zapoczątkowane pod koniec lat 50. XX w. sukcesy Lesława Kroppa („Boruta” Zgierz), Sylwestra Chojnackiego („Boruta” Zgierz) lub Tadeusza Łąpiesia (ŁKS)³³ zostały podtrzymane i rozwinięte w następnej dekadzie. Do ich poziomu dołączyli m.in. Jan Motyl („Boruta” Zgierz), Jan Wypiorczyk („Budowlani” Łódź), Jan Szubert („Budowlani” Łódź), Paweł Gawrysiak („Boruta” Zgierz), Mirosław Pikierski („Boruta” Zgierz)³⁴. Wyszczególnienie wszystkich medalistów mistrzostw Polski w stylu wolnym autorzy przedstawili w tabeli nr 5 (w załączniku). W latach 60. XX w. zapaśnicy z okręgu łódzkiego 37 razy stawali na podium mistrzostw Polski, a mistrzostwo Polski wywalczyli 11 razy. Najwyższy poziom sportowy prezentował Lesław Kropp z „Boruty” Zgierz (I m. – 1962, 1964, 1965, 1966 r., II m. – 1961, III m. – 1967 r.). Uzyskiwane wyniki lokowały okręg łódzki na trzecim miejscu w Polsce³⁵. Koniec lat 60. dobrze prognozował na kolejne lata³⁶, to właśnie w 1969 r. pierwszy (srebrny) medal mistrzostw Polski zdobył zawodnik Klubu Sportowego „Budowlani” Łódź – Paweł Kurczewski.

Na lata 70. przypadają największe sukcesy łódzkich zapaśców. Choć w połowie tej dekady związek zrzeszał siedem klubów (390 zawodników)³⁷, to na matkach dominowali przedstawiciele tylko trzech klubów: KS „Budowlani” Łódź, „Boruta” Zgierz oraz ŁKS. Ich reprezentanci należeli do czołówki zawodników stylu wolnego w Polsce, 51 razy stawali na podium mistrzostw Polski, w tym 17 na najwyższym stopniu. Najwyższy poziom sportowy prezentował zawodnik

³² *Historia polskich zapaśców 1922–2012*, PZZ, Warszawa 2012, s. 130–134, 188; „Przegląd Sportowy” 28.03.1955, nr 25, s. 3.

³³ P. Godlewski, dz. cyt., s. 206–207; „Expres Ilustrowany” 6.03.1961, nr 55, s. 4.

³⁴ APL, PDRN Łódź-Śródmieście, WSW, sygn. 746, Klub Sportowy „Budowlani” (1956–1973), k. 117, Sprawozdanie z działalności Klubu Sportowego „Budowlani” Łódź za 1968 r.; *Historia polskich zapaśców 1922–2012*, PZZ, Warszawa 2012, s. 195–198; „Express Ilustrowany” 1.11.1967, nr 256, s. 4; 30.05.1962, nr 126, s. 6; 8.02.1965, nr 32, s. 4.

³⁵ AAN w Warszawie, GKkFiT, sygn. 2/120, Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki w Łodzi. Uchwały, plany pracy, protokoły posiedzeń, informacje. 1962. k. brak, Informacja o działalności Łódzkiego Okręgowego Związku Zapaśniczego w Łodzi.

³⁶ AŁZZ, (b.s.), Korespondencja 1965–1974, k. brak, Pismo wg rozdzielnika z dnia 15 marca 1969 r.

³⁷ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. (brak), Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres kadencji od dnia 9.10.1973 r. do 20.10.1974 r. Styl klasyczny w 1974 r. uprawiany był w MKS „Słowik” (20 zawodników), LKS „Mazowsze” Teresin (40), LKS „Piast” Sieradz (60), LKS „Jutrzenka” Warta (20), Łódzki Klub Sportowy (100), KS „Boruta” Zgierz (70), KS „Budowlani” Łódź (80 zawodników).

„Budowlanych” Łódź – Paweł Kurczewski, 5-krotny mistrz Polski w kat. 90 kg (I m. – 1971³⁸, 1972, 1973, 1975, 1976, 1977 r., II m. – 1974)³⁹, a także bracia Michał i Tomasz Busse (ŁKS, „Budowlani”) oraz Włodzimierz Cieślak i Paweł Gawrysiak (obaj z „Boruty” Zgierz)⁴⁰. Mimo tych sukcesów, od roku 1978 r. widać było nadchodzący kryzys zapasów w stylu wolnym. Potwierdzały to szczególnie drużynowe mistrzostwa Polski. W łódzkim oddziale związku, posiadającym dotychczas trzy zespoły pretendujące do tytułu mistrza Polski, w 1979 r. brakowało drużyny dysponującej kompletem zawodników wysokiej klasy.

Lata 80. to okres szczególnie w dziejach państwa polskiego. Kryzys ekonomiczno-polityczny odcisnął swoje piętno w każdym obszarze działalności społecznej, nie wyłączając sportowej. Kontynuacja bardzo dobrych wyników wąskiej grupy zapasników (M. i T. Busse, P. Kurczewski i R. Ścigalski)⁴¹ w pierwszych latach (do 1983 r.) lokowała okręg łódzki w czołówce krajowej⁴², co sprawiało wrażenie ciągłości szkolenia na wysokim poziomie, nawiązującym do lat 70. W 1980 r. Łódź była organizatorem mistrzostw Polski w zapasach⁴³. Reprezentanci okręgu łódzkiego 4-krotnie wywalczyli najwyższe trofeum (M. Filipowicz „Boruta” Zgierz, R. Ścigalski i M. Busse z KS „Budowlani” Łódź oraz T. Busse z ŁKS), brązowy medal zdobył W. Kozłowski z „Boruty” Zgierz. Zbliżone wyniki atleci łódzcy osiągnęli podczas mistrzostw Polski w Poznaniu (1981)⁴⁴, Wrocławiu (1982)⁴⁵ i Warszawie (1983)⁴⁶. O skali kryzysu po 1983 r. w stylu wolnym świadczy fakt, że na 13 wywalczonych tytułów mistrzowskich

³⁸ W 1971 r. podczas mistrzostw w Poznaniu Paweł Kurczewski wywalczył złoty medal w kat. 90 kg, ale w barwach Wojskowego Klubu Sportowego „Grunwald” Poznań.

³⁹ APL, PDRN Łódź-Śródmieście, WSW, sygn. 746, Klub Sportowy „Budowlani” (1956–1973), k. 138, Sprawozdanie z działalności Klubu Sportowego „Budowlani” Łódź za 1972 r.

⁴⁰ AZUW, UMŁ, WKFS, sygn. 188/51, Klub Sportowy „Boruta” w Zgierzu za okres 1957–1976, t. I, k. 240, Sprawozdanie z działalności Klubu Sportowego „Boruta” w Zgierzu za rok 1974; AMSTŁ, *Informator za rok 1977*, s. 16–17; P. Godlewski, dz. cyt., s. 207–210; „Przegląd Sportowy” 27.03.1972, nr 50, s. 6; „Express Ilustrowany” 27.03.1972, nr 73, s. 4; 28.03.1974, nr 75, s. 7; „Dziennik Popularny” 18.04.1977, nr 86, s. 8.

⁴¹ „Sport” 5.09.1980, nr 162, s. 2.

⁴² AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapasniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres od dnia 18.11. 1980 r. do dnia 26.11. 1984 r. Wyniki łódzkich zawodników lokowały województwo łódzkie w czołówce krajowej: 1981 r. – V m.; 1982 r. – III m.; 1984 r. – VI m.

⁴³ „Sport” 6.10.1980, nr 179, s. 1 i 3; 7.10.1980, nr 180, s. 1 i 4; „Dziennik Popularny” 6.10.1980, nr 216, s. 8.

⁴⁴ „Sport” 15.05.1981, nr 84, s. 2. Medale zdobyli: złote – Tomasz Busse (100 kg) i Ryszard Ścigalski (74 kg), srebrny – Zbigniew Gontarek (52 kg) i brązowy – Witold Filipczyński (100 kg).

⁴⁵ Złote medale wywalczyli: Paweł Kurczewski (90 kg) i Tomasz Busse (100 kg), srebrne: Zbigniew Gontarek (52 kg) i Maciej Jabłoński (62 kg).

⁴⁶ Złote medale wywalczyli: Zbigniew Gontarek (48 kg) i Tomasz Busse (100 kg), srebrne: Jan Żałobny (52 kg) i Ryszard Ścigalski (74 kg) oraz brązowe: Jerzy Dobrodziej (48 kg) i Paweł Kurczewski (100 kg).

aż 10 zdobyto do roku 1983⁴⁷. Pozostałe trzy złote medale były zasługą jednego zapaśnika „Boruty” Zgierz – Tomasza Kupisza (1987, 1989, 1990). Warto odnotowania jest to, że jedyny do 1990 r. złoty medal mistrzostw Polski (Poznań, 1990) dla okręgu łódzkiego zdobył zawodnik spoza dotychczas dominujących w okręgu klubów, czyli „Boruty”, „Budowlanych” i ŁKS-u, Dariusz Czarnecki z Wojskowego Klubu Sportowego „Orzeł – Wojskowa Akademia Medyczna” z Łodzi.

Wpływ na obniżenie osiąganych wyników sportowych w stylu wolnym pod koniec omawianego okresu miało odejście wszystkich mistrzów, którzy przez kilkanaście lat decydowali o potencjale sportowym okręgu łódzkiego. Z matą pożegnali się Paweł Kurczewski, Marian Filipowicz i Ryszard Ścigalski. Tomasz Busse przebywał za granicą, Mirosław Jędrzejczak nie powrócił po studiach do klubu, a Andrzej Kubiak przeszedł do warszawskiej „Gwardii”⁴⁸.

Rywalizacja międzynarodowa

Finaliści zmagañ centralnych uzyskiwali prawo reprezentowania Polski w zawodach międzynarodowych: mistrzostwach Europy, świata i igrzyskach olimpijskich. Pierwszą okazją do udziału w międzynarodowych mistrzostwach zapaśników z okręgu łódzkiego były mistrzostwa Europy w Pradze (Czechosłowacja, 1947). Niestety, startujący w eliminacjach w Radomiu reprezentanci okręgu łódzkiego Czesław Gliński oraz Czesław Kulesza nie wywalczyli prawa reprezentowania barw narodowych⁴⁹. Przykrą niespodzianką dla zwycięzców tych eliminacji była decyzja Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosobienia Wojskowego, która wycofała polską drużynę z mistrzostw Europy⁵⁰.

Doniosłym wydarzeniem w startach polskich zapaśników były X Mistrzostwa Europy w Zapasach w Karlsruhe (1966). Podczas mistrzostw Lesław Kroop, zawodnik KS „Boruta” Zgierz, zdobył dla Polski pierwszy w dziejach medal mistrzostw Europy (brązowy w wadze muszej, w stylu wolnym)⁵¹. Do 1990 r. jeszcze tylko dwóch zapaśników z okręgu łódzkiego stawało na podium mistrzostw Europy (ME). W latach 70. był to Paweł Kurczewski z KS „Budowlani” Łódź (1972 r. – III m., 1974 r. – II m., 1975 r. – II m.)⁵², w kolejnej dekadzie podobne

⁴⁷ AZUW, UMŁ, WKFSST, sygn. 188/ 8 Klub Sportowy „Budowlani” w Łodzi za okres 1957–1995, k. 249, Sprawozdanie z działalności Klubu Sportowego „Budowlani” Łódź za rok 1983; „Dziennik Łódzki” 4.05.1983, nr 87, s. 2.

⁴⁸ AZUW, UMŁ, WKFSST, sygn. 188/51, Klub Sportowy „Boruta” w Zgierzu za okres 1977–1994, t. II, k. 155, Sprawozdanie z działalności, oraz perspektywy rozwoju Klubu Sportowego „Boruta” Zgierz za rok 1987.

⁴⁹ „Przegląd Sportowy” 17.03.1947, nr 22, s. 1.

⁵⁰ P. Godlewski, dz. cyt., s. 69.

⁵¹ Tamże, s. 142.

⁵² *Wyniki sportu łódzkiego w r. 1975*. Wojewódzka Federacja Sportu w Łodzi, Łódź, 13 maja 1976 r., brak stron.

triumfy odnosił Tomasz Busse z ŁKS-u. Pierwszy medal, złoty, wywalczył jeszcze jako junior (Poznań 1976). W 1980 r., już jako senior, był bliski wywalczenia brązowego medalu w ME w Prievidzy (Czechosłowacja), ostatecznie został sklasyfikowany na IV m.

Rok później mistrzostwa Europy w stylu wolnym odbywały się w Łodzi (23–26 kwietnia 1981 r.). Borykającej się z kryzysem gospodarczym i protestami społecznymi władzy komunistycznej w Polsce zależało, by zagraniczni sportowcy i działacze mieli pozytywne wrażenia z pobytu w naszym kraju, dlatego łódzkie zawody były pod szczególną opieką komunistów, patronat nad zawodami objął Tadeusz Czechowicz, I sekretarz Komitetu Łódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej⁵³. W mistrzostwach startowało 105 zapaśników z 17 państw⁵⁴, w reprezentacji Polski byli: Ryszard Ścigalski („Budowlani” Łódź) oraz Tomasz Busse (ŁKS).

Srebrnymi medalistami tych mistrzostw zostało trzech reprezentantów Polski⁵⁵, był wśród nich Tomasz Busse⁵⁶. W zgodnej ocenie prasy to właśnie łodzianin był najbliższy wywalczenia pierwszego dla Polski tytułu mistrza świata w stylu wolnym. Zdecydowanie zajęł pierwsze miejsce w swojej grupie, wygrał z wicemistrzem świata Rolandem Goehrke (Niemiecka Republika Demokratyczna), pokonał brązowego medalistę Letnich Igrzysk Olimpijskich 1980 z Moskwy – Júliusa Strniskę (Czechosłowacja), a na zakończenie walk eliminacyjnych zwyciężył Ayhana Taskina (Turcja). W walce finałowej jego przeciwnikiem był ówczesny mistrz świata – Magomied Magomiedow (Związek Radziecki). Łodzianin był bliski zwycięstwa przez „położenia na łopatki, ale zabrakło czasu i wiary”⁵⁷. Niewiele do medalowego sukcesu zabrakło drugiemu łódzkiemu zawodnikowi, Ryszardowi Ścigalskiemu, ostatecznie sklasyfikowanemu na V miejscu⁵⁸.

Tomasz Busse kolejny medal mistrzostw Europy, tym razem brązowy, wywalczył w 1984 r. na matach w Joenköpingu (Szwecja)⁵⁹. Był to ostatni medal mistrzostw Europy zdobyty przez zapaśnika z okręgu łódzkiego (seniora) w omawianym okresie. Na następne przyszło czekać miłośnikom siłowania „za pasy” kilkanaście lat.

⁵³ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres od dnia 18.11.1980 r. do dnia 26.11.1984 r., s. 4.

⁵⁴ „Sport” 21.04.1981, nr 67, s. 3.

⁵⁵ Byli to: Marian Skubacz („Slavia” Ruda Śląska, kat. 62 kg), Tomasz Busse (ŁKS Łódź, kat. 100 kg) oraz Adam Sandurski („Stal” Rzeszów, kat. 130 kg). Wszyscy wywalczyli srebrne medale.

⁵⁶ AMSTŁ, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi w latach 1978–1984, Łódź, grudzień 1985, s. 9.

⁵⁷ „Dziennik Łódzki” 27.04.1981, nr 82, s. 8.

⁵⁸ *Wyniki sportu łódzkiego w r. 1981*. Wojewódzka Federacja Sportu, Łódź, grudzień 1981 r., s. 19; „Dziennik Łódzki” 27.04.1981, nr 82, s. 8; „Sport” 27.04.1981, nr 71, s. 1 i 2.

⁵⁹ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za okres od dnia 18.11.1980 r. do dnia 26.11.1984 r., s. 14.

Do wyników seniorów próbowali dorównać młodszy adepci tego sportu. W mistrzostwach Europy juniorów startowali m.in. Tomasz Kupis z „Boruty” Zgierz (1982 r. – VI m., 1984 r. – III m.), Robert Lewandowski z KS „Włókniarz” Łódź (1984 r. – IV m.)⁶⁰, Tomasz Rynkiewicz z „Boruty” Zgierz (1985 r. – IV m.) i Paweł Zaszczrzyński z „Włókniarza” Łódź⁶¹.

Zawodami najwyższej rangi były mistrzostwa świata i igrzyska olimpijskie. Pierwsze starty polskich zapaśników w zawodach rangi mistrzostw świata w stylu klasycznym miały miejsce w 1955 r. (Karlsruhe), a w stylu wolnym dwa lata później (Istambuł). Pierwszym łódzkim zapaśnikiem uczestniczącym w mistrzostwach świata był Lesław Kropp. Łącznie w latach 1959–1966 barwy Polski reprezentował sześć razy⁶². Najwyższą lokatę zapaśnik zgierskiej „Boruty” wywalczył w Manchesterze (Anglia, 1965), gdzie był bliski walki o medal, ostatecznie sklasyfikowany został na IV miejscu⁶³. Jedynym zapaśnikiem z okręgu łódzkiego, który stanął na podium mistrzostw świata (seniorów), był Paweł Kurczewski. W 1971 r. w Sofii (Bułgaria), po wygranej walce o srebrny medal z Russem Heliksonem (Stany Zjednoczone), w finale zmierzył się z Rusi Petrowem (Bułgaria). Po wyrównanej walce i przy stanie 2 : 2, w trzeciej rundzie sędziowie ogłosili dyskwalifikację obydwu zapaśników, dało to zapaśnikowi gospodarzy R. Petrowowi tytuł mistrza świata. Srebrny medal z Sofii był jedynym medalem Pawła Kurczewskiego, mimo że w mistrzostwach świata startował 6-krotnie⁶⁴. Po latach okazało się, że był to także jedyny medal na mistrzostwach świata wywalczony przez reprezentanta województwa łódzkiego.

W latach 80. prezentowany poziom sportowy umożliwił starty w mistrzostwach świata Tomaszowi Bussemu (1981, 1982, 1983), Andrzejowi Kubiakowi (1983)⁶⁵ i Tomaszowi Kupisowi (1986, 1987)⁶⁶. Co prawda, żaden z nich nie za-

⁶⁰ *Sport kwalifikowany, masowy, rekreacja i turystyka województwa łódzkiego – 1984 (wyniki – ocena – wnioski)*, Wojewódzka Federacja Sportu w Łodzi, Łódź, grudzień 1984, s. 14.

⁶¹ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za rok 1985 r., s. 11.

⁶² M. Kondraciuk, M. Łopiński, *Olimpijczycy Łodzi i regionu*, Regionalna Rada Olimpijska w Łodzi, Łódź 2017, s. 215. Brał udział w mistrzostwach świata w: 1959 r. – Teheran – VI m., 1961 r. – Jokohama (Japonia) – IX m.; 1963 r. – Sofia (Bułgaria) – IX m.; 1964 r. – Delhi (Indie) – VII m.; 1965 r. – Manchester (Anglia) – IV m. oraz 1966 r. – Toledo (Stany Zjednoczone) – VIII m.

⁶³ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdanie z działalności Sekcji Zapaśniczej w stylu wolnym przy KS „Boruta” w Zgierzu za okres 1.1.1965 r. do 31.12.1965 r., k. 3; „Dziennik Łódzki” 21–22.04.1974, nr 94, s. 8.

⁶⁴ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego WFS w Łodzi za okres kadencji od dnia 27 października 1976 r. do dnia 18 listopada 1980 r., s. 7–10. Startował w mistrzostwach świata w: 1971 r. – II m.; 1973, 1974 r. – IV m.; 1975, 1978 – VII m., 1979 r. – V m.

⁶⁵ AMSTŁ, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi w latach 1978–1984, Łódź, grudzień 1985, s. 8–12.

⁶⁶ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za rok 1986 r., s. 7; Sprawozdania

kwalifikował się do pierwszej szóstki, jednak możliwość reprezentowania Polski należy uznać za wyróżnienie dla łódzkich sportowców.

Zawodami, które raz na cztery lata absorbują uwagę, są igrzyska olimpijskie. Zapasy od czasów starożytnych należały do podstawowych dyscyplin olimpijskich. Pierwszy start zapaśników polskich na igrzyskach olimpijskich po II wojnie światowej miał miejsce w Helsinkach (1952). Jednak szczególnym wydarzeniem dla miłośników zapasów były Igrzyska XVII Olimpiady w Rzymie (1960). Reprezentant stołecznej „Gwardii” Tadeusz Trojanowski (57 kg, styl wolny)⁶⁷ wywalczył pierwszy medal olimpijski (brązowy). Zadowoleni mogli być także miłośnicy łódzkich zapasów, w Rzymie po raz pierwszy po wojnie na olimpijskiej macie stanął bowiem reprezentant okręgu łódzkiego Lesław Kropp (w wadze muszej), sklasyfikowany na XI m. W 1968 r. w Meksyku po raz pierwszy reprezentuje barwy Polski zapaśnik „Budowlanych” Łódź Jan Wypiorczyk (na 16–17 miejscu). Cztery lata później jedzie na igrzyska do Monachium (1972). Wraz z Wypiorczykiem paszporty olimpijskie wywalczyli: Paweł Kurczewski („Budowlani” Łódź) oraz Włodzimierz Cieślak („Boruta” Zgierz)⁶⁸. Cieślakowi i Wypiorczykowi udało zakwalifikować się do grupy finałowej, zajęli VII i VIII m. Sztuka ta nie udała się Pawłowi Kurczewskiemu. Dokonał tego podczas kolejnych igrzysk, a więc w Montrealu (Kanada, 1976), gdzie uzyskał VI lokatę⁶⁹. O prawo startu w XXI IO w Montrealu walczył również Tomasz Busse (ŁKS). Ostateczną kwalifikacją były mistrzostwa Europy juniorów⁷⁰. Mimo że Busse wywalczył tam tytuł mistrzowski⁷¹, do Montrealu pojechał tylko Paweł Kurczewski.

Igrzyska XXII Olimpiady odbywały się w Moskwie (1980). Wszystkie zadania szkoleniowe w polskich zapasach po 1977 r. były podporządkowane moskiewskiemu igrzyskom. W powołanej przez Polską Federację Sportu (1979) 108-osobowej grupie selekcyjnej, z terenu województwa łódzkiego było czterech zapaśników: Marian Filipowicz („Boruta” Zgierz), Paweł Kurczewski („Budowlani” Łódź), Paweł Kurpiński („Budowlani” Łódź) oraz Tomasz Busse (ŁKS)⁷². Ostatecznie do Moskwy pojechało tylko dwóch: Ryszard Ścigalski („Budowlani” Łódź) i Tomasz Busse (ŁKS). Pomimo zbojkotowania moskiewskich igrzysk przez większość krajów zachodnich poziom sportowy był bardzo wysoki, także w zapasach (styl klasyczny). Wynik Polaków – siedem medali – nie został już powtórzony. Niestety, wśród medalistów zabrakło Bussego i Ścigalskiego. Wy-

ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi za rok 1987 r., s. 7.

⁶⁷ P. Godlewski, dz. cyt., s. 140.

⁶⁸ M. Kondraciuk, M. Łopiński, *Olimpijczycy Łodzi i regionu*, Regionalna Rada Olimpijska w Łodzi, Łódź 2017, s. 214, 217, 223; „Dziennik Łódzki”, 13–14.08.1972, nr 192, s. 2.

⁶⁹ *Wyniki sportu łódzkiego w roku 1976*; A. Bogusz, *Łódź olimpijska*, Ibidem, Łódź 2005, s. 138. „Express Ilustrowany” 21.06.1976, nr 138, s. 7.

⁷⁰ Tamże, 24–25.06.1976, nr 142, s. 11.

⁷² AMSTL, Ocena sportu kwalifikowanego oraz określenie głównych zadań na lata 1979–80 w aspekcie przygotowań do Olimpiady w Moskwie.

walczone przez obydwu V lokaty⁷³ okazały się największym olimpijskim osiągnięciem łódzkich zapasów do roku 1990.

Kolejną areną zmagani łódzkich olimpijczyków mogły być maty IO w Los Angeles (1984) i Seulu (1988). Niestety, bojkot igrzysk w Los Angeles przez Związek Radziecki w ramach retorsji za zbojkotowanie moskiewskich wymusił podobną decyzję władz partyjnych w Polsce. Zorganizowane w ich miejsce zawody „Przyjaźń-84” z pewnością nie zrekomensowały udziału w olimpiadzie⁷⁴. Ostatnie w omawianym okresie igrzyska, na które żaden zapaśnik z okręgu łódzkiego nie uzyskał kwalifikacji, przeprowadzono w Seulu (Korea Płd.)⁷⁵.

Zakończenie

Sport zapaśniczy w regionie łódzkim był jednym z pierwszych, który wznowił działalność szkoleniową i rywalizację sportową po II wojnie światowej. Reaktywując Łódzki Okręgowy Związek Atletyczny (17 sierpnia 1945 r.), recypowano struktury organizacyjne z okresu II Rzeczypospolitej. Po przejściu w pełni władz przez komunistów, ich celem było upodobnienie modelu zarządzania sportem do funkcjonującego w Związku Radzieckim. Od 1951 r. struktury organizacyjne sportu zapaśniczego podlegały analogicznym zmianom, jak w całej Polsce.

Pierwsze tytuły mistrzów Polski na matach Widzewskiej Manufaktury wywalczyli przedstawiciele stylu klasycznego (Józef Kulesza, Henryk Bednarek). W kolejnych latach okręg łódzki powiększał dystans do krajowej czołówki w stylu klasycznym. Sporadyczne pozycje medalowe w zmaganiach indywidualnych i drużynowych oraz brak reprezentantów w zawodach międzynarodowych były przejawem narastającego kryzysu i nadchodzącej zapaści w tym stylu. Reforma administracyjna z 1975 r. zredukowała liczebność sekcji stylu klasycznego do zaledwie dwóch, czym pogorszyła i tak już złą sytuację. Zapaśnicy sporadycznie nawiązywali równorzędną walkę z czołówką w kraju. Najwyższy poziom sportowy reprezentowały sekcje „Budowlanych” Łódź, GKS „Piotrcovii” Piotrków Tryb. oraz Pabianickiego Towarzystwa Cyklistów.

Inaczej rzecz się miała z zapasami w stylu wolnym. W połowie lat 50. zainicjowano rozwój łódzkich zapasów tego typu. Sukcesy na krajowych i międzynarodowych matach Lesława Kroppa, Jana Wypiorczyka oraz Sylwestera Chojnackiego zapoczątkowały dynamiczny progres wyników w następnym dziesięcioleciu, w którym okręg łódzki lokowany był na trzecim miejscu w kraju. Apogeum wyników w stylu wolnym przypadło na połowę lat 70. Wówczas okręg miał trzy

⁷³ AMSTŁ, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi w latach 1978–1984, Łódź, grudzień 1985, s. 8.

⁷⁴ Tamże, s. 12.

⁷⁵ AŁZZ, (b.s.), Sprawozdania ŁOZZ, k. brak, Sprawozdanie z działalności Okręgowego Związku Zapaśniczego W.F.S. w Łodzi za okres od 27.XI.1984 r. do 31.VIII. 1988 r., s. 7.

drużyny („Budowlani” Łódź, „Boruta” Zgierz oraz ŁKS), które mogły walczyć o tytuł mistrza Polski. Najbardziej utytułowanym zapasnikiem był Paweł Kurczewski, wielokrotny mistrz Polski, uczestnik IO w Montrealu, wicemistrz Europy i świata. Dobra passa w stylu klasycznym trwała do 1983 r., jednak sukcesy Tomasza Bussego, Pawła Kurczewskiego i Ryszarda Ścigalskiego nawiązywały do poprzedniej dekady. Obniżenie poziomu po 1983 r. było konsekwencją naturalnej wymiany pokoleniowej. Niestety, pustka po starych mistrzach nie została uzupełniona.

Załączniki

Tabela 1. Uczestnicy igrzysk olimpijskich w zapasach (województwo łódzkie)

Igrzyska olimpijskie / rok	Styl zapasów	Medal/lokata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Rzym (1960)	wolny	XI m.	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
Meksyk (1968)	wolny	XVI–XVII m.	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	82 kg
Monachium (1972)	wolny	VII m.	Włodzimierz Cieślak	„Boruta” Zgierz	68 kg
	wolny	VIII m.	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	82 kg
Montreal (1976)	wolny	VI m.	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Moskwa (1980)	wolny	V m.	Tomasz Busse	„Budowlani” Łódź	100 kg
	wolny	V m.	Ryszard Ścigalski	„Budowlani” Łódź	74 kg

Tabela 2. Medaliści mistrzostw świata seniorów w zapasach (województwo łódzkie)

Mistrzostwa świata / rok	Styl zapasów	Medal/lokata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Sofia (1971)	wolny	srebrny	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg

Tabela 3. Medaliści mistrzostw Europy seniorów w zapasach (województwo łódzkie)

Mistrzostwa Europy / rok	Styl zapasów	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Karlsruhe (1966)	wolny	brązowy	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
Katowice (1972)	wolny	brązowy	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Madryt (1974)	wolny	srebrny	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Ludwigshafen (1975)	wolny	srebrny	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Łódź (1981)	wolny	srebrny	Tomasz Busse	ŁKS Łódź	100 kg
Joekoepping (1984)	wolny	brązowy	Tomasz Busse	ŁKS Łódź	100 kg

Tabela 4. Medaliści mistrzostw Polski w zapasach w stylu klasycznym (województwo łódzkie)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Łódź (1946)	złoty	Henryk Bednarek	„Milicyjny KS” Łódź	52 kg
	złoty	Józef Kulesza	ŁKS Łódź	67 kg
	srebrny	Czesław Gliński	ŁKS Łódź	87 kg
	brązowy	Bolesław Śliskowski	„IKP” Łódź	87 kg
Radom (1947)	srebrny	Czesław Balwicki	„Wima” Łódź	52 kg
	złoty	Czesław Gliński	ŁKS Łódź	87 kg
Katowice (1949)	srebrny	Czesław Balwicki	„Wima” Łódź	52 kg
Piotrkowice (1951)	srebrny	Jan Lenart	„Gwardia” Łódź	87 kg
Wrocław (1953)	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg
Warszawa (1954)	brązowy	Jan Kubat	„Budowlani” Łódź	79 kg
	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg
Kraków (1955)	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg
Poznań (1956)	brązowy	Bronisław Tajlun	„Budowlani” Łódź	79 kg
	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg
Wrocław (1959)	srebrny	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	brązowy	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	87 kg
Warszawa (1960)	brązowy	Jan Motyl	„Boruta” Zgierz	73 kg

Tabela 4. Medaliści mistrzostw Polski... (cd.)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Katowice/Piotrkowice (1963)	brązowy	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	87 kg
Siemianowice (1968)	brązowy	Adam Bącal	„Piotrcovia” Piotrków Tryb.	87 kg
Piotrków Tryb. (1983)	srebrny	Andrzej Prejs	PTC Pabianice	52 kg
Katowice (1989)	brązowy	Grzegorz Szyszka	PTC Pabianice	57 kg
Wałbrzych (1990)	srebrny	Grzegorz Szyszka	PTC Pabianice	57 kg

Tabela 5. Medaliści mistrzostw Polski w zapasach w stylu wolnym (województwo łódzkie)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Poznań (1955)	złoty	Roman Szatkowski	„ŁKS” Łódź	87 kg
	srebrny	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg plus
Warszawa (1956)	złoty	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	srebrny	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg plus
Wrocław (1959)	srebrny	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	brązowy	Piotr Zimoląg	„ŁKS” Łódź	52 kg
	brązowy	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	87 kg plus
Poznań (1960)	złoty	Jan Motyl	„Boruta” Zgierz	78 kg
	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	97 kg plus
Piotrków Tryb. (1961)	srebrny	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	brązowy	Jan Szczotka	„ŁKS” Łódź	79 kg
	brązowy	Jan Szubert	„Budowlani” Łódź	87 kg
	złoty	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	87 kg plus
	brązowy	Sylwester Chojnacki	„Boruta” Zgierz	87 kg plus
Warszawa (1962)	złoty	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	brązowy	Jan Szubert	„Budowlani” Łódź	87 kg
	złoty	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	97 kg plus

Tabela 5. Medaliści mistrzostw Polski... (cd.)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Łódź (1963)	srebrny	Mirosław Pikierski	„Budowlani” Łódź	97 kg plus
Kalisz (1964)	złoty	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	brązowy	Jan Motyl	„Boruta” Zgierz	87 kg
	srebrny	Tadeusz Łąpieś	„ŁKS” Łódź	97 kg plus
Chełmża (1965)	brązowy	Arnold Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	złoty	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	srebrny	Jan Motyl	„Boruta” Zgierz	87 kg
	brązowy	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	87 kg
Katowice (1966)	złoty	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	brązowy	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	70 kg
	srebrny	Jan Motyl	„Boruta” Zgierz	97 kg
	brązowy	Włodzimierz Solecki	„Budowlani” Łódź	97 kg
Piotrków Tryb. (1967)	brązowy	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	srebrny	Edmund Kwiatkowski	„Boruta” Zgierz	70 kg
	brązowy	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	87 kg
Lublin (1968)	brązowy	Marek Misiak	„Budowlani” Łódź	52 kg
	brązowy	Jerzy Stępiak	„Budowlani” Łódź	63 kg
	brązowy	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	78 kg
	złoty	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	87 kg
Poznań (1969)	złoty	Jan Smólczyk	„ŁKS” Łódź	52 kg
	brązowy	Jerzy Górski	„ŁKS” Łódź	57 kg
	srebrny	Tadeusz Bednarek	„Budowlani” Łódź	62 kg
	srebrny	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	74 kg
	brązowy	Czesław Szkopiak	„Boruta” Zgierz	82 kg
	srebrny	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	złoty	Mirosław Pikierski	„Boruta” Zgierz	100 kg plus
Łódź (1970)	brązowy	Jerzy Górski	„ŁKS” Łódź	57 kg
	srebrny	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	68 kg
	srebrny	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	74 kg

Tabela 5. Medaliści mistrzostw Polski... (cd.)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Poznań (1971)	złoty	Arnold Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	brązowy	Lesław Kropp	„Boruta” Zgierz	57 kg
	srebrny	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	82 kg
	brązowy	Jerzy Nosalski	„ŁKS” Łódź	100 kg
Rzeszów (1972)	złoty	Marek Misiak	„Boruta” Zgierz	57 kg
	srebrny	Józef Grzyb	„Boruta” Zgierz	57 kg
	złoty	Włodzimierz Cieślak	„Boruta” Zgierz	68 kg
	złoty	Jan Wypiorczyk	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	brązowy	Czesław Witkowski	„Budowlani” Łódź	100 kg
	brązowy	Mirosław Pikierski	„Boruta” Zgierz	100 kg plus
Poznań (1973)	brązowy	Marek Misiak	„Boruta” Zgierz	57 kg
	srebrny	Marian Filipowicz	„Boruta” Zgierz	62 kg
	złoty	Włodzimierz Cieślak	„Boruta” Zgierz	68 kg
	srebrny	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	68 kg
	srebrny	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	brązowy	Tadeusz Wasiak	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Rzeszów (1974)	złoty	Arnold Kropp	„Boruta” Zgierz	52 kg
	brązowy	Włodzimierz Cieślak	„Boruta” Zgierz	68 kg
	srebrny	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	68 kg
	złoty	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	srebrny	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	brązowy	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	90 kg
	brązowy	Czesław Witkowski	„Budowlani” Łódź	100 kg plus
Łódź (1975)	złoty	Jan Żałobny	„Budowlani” Łódź	48 kg
	brązowy	Zbigniew Maltański	„Budowlani” Łódź	57 kg
	srebrny	Włodzimierz Cieślak	„Boruta” Zgierz	68 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	srebrny	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	90 kg
	brązowy	Czesław Witkowski	„Budowlani” Łódź	100 kg plus

Tabela 5. Medaliści mistrzostw Polski... (cd.)

Mistrzostwa Polski / rok	Medal/lo-kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Katowice (1976)	srebrny	Marian Filipowicz	„Boruta” Zgierz	62 kg
	brązowy	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	68 kg
	srebrny	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	srebrny	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	90 kg
Poznań (1977)	złoty	Marian Filipowicz	„Boruta” Zgierz	62 kg
	brązowy	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	68 kg
	złoty	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
Katowice (1978)	srebrny	Jan Żałobny	„Budowlani” Łódź	48 kg
	srebrny	Mirosław Jędrzejczak	„Boruta” Zgierz	62 kg
	brązowy	Paweł Krupiński	„Budowlani” Łódź	68 kg
	złoty	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	brązowy	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	90 kg
Rzeszów (1979)	srebrny	Marian Filipowicz	„Boruta” Zgierz	62 kg
	złoty	Ryszard Ścigalski	„Budowlani” Łódź	74 kg
	srebrny	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	74 kg
	brązowy	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	90 kg
	brązowy	Paweł Gawrysiak	„Boruta” Zgierz	100 kg plus
Łódź (1980)	złoty	Marian Filipowicz	„Boruta” Zgierz	68 kg
	złoty	Ryszard Ścigalski	„Budowlani” Łódź	74 kg
	brązowy	Władysław Kozłowski	„Boruta” Zgierz	74 kg
	złoty	Michał Busse	„Budowlani” Łódź	82 kg
	złoty	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	100 kg
Poznań (1981)	srebrny	Zbigniew Gontarek	„ŁKS” Łódź	52 kg
	złoty	Ryszard Ścigalski	„Budowlani” Łódź	74 kg
	złoty	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	100 kg
	brązowy	Witold Filipeczyński	„ŁKS” Łódź	100 kg

Tabela 5. Medaliści mistrzostw Polski... (cd.)

Mistrzostwa Pol- ski/rok	Medal/lo- kata	Imię i nazwisko zawodnika	Klub	Kategoria wagowa
Wrocław (1982)	srebrny	Zbigniew Gontarek	„ŁKS” Łódź	52 kg
	srebrny	Maciej Jabłoński	„ŁKS” Łódź	62 kg
	złoty	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	90 kg
	złoty	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	100 kg
Warszawa (1983)	brązowy	Jerzy Dobrodziej	„ŁKS” Łódź	48 kg
	złoty	Zbigniew Gontarek	„ŁKS” Łódź	52 kg
	srebrny	Jan Żałobny	„Budowlani” Łódź	52 kg
	srebrny	Ryszard Ścigalski	„Budowlani” Łódź	74 kg
	złoty	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	100 kg
	brązowy	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	100 kg
Zabrze (1984)	srebrny	Tomasz Kupis	„Boruta” Zgierz	100 kg
Koszalin (1985)	brązowy	Paweł Kurczewski	„Budowlani” Łódź	100 kg
Zabrze (1986)	srebrny	Marian Kołodziej	„Włókniarz” Łódź	62 kg
	srebrny	Tomasz Busse	„ŁKS” Łódź	100 kg
Poznań (1987)	złoty	Tomasz Kupis	„Boruta” Zgierz	100 kg
Rzeszów (1988)	srebrny	Edward Fiegie	„Boruta” Zgierz	48 kg
	srebrny	Marian Kołodziej	„Włókniarz” Łódź	62 kg
	brązowy	Tomasz Kupis	„Boruta” Zgierz	100 kg
Warszawa (1989)	brązowy	Edward Fiegie	„Boruta” Zgierz	52 kg
	złoty	Tomasz Kupis	„Boruta” Zgierz	130 kg
Poznań (1990)	brązowy	Wojciech Wagner	„Boruta” Zgierz	48 kg
	srebrny	Dariusz Czarnecki	„Orzeł” Łódź	68 kg
	złoty	Tomasz Kupis	„Boruta” Zgierz	130 kg

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki.

Archiwum Państwowe w Łodzi:

Prezydium Rady Narodowej w Łodzi,

Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej Łódź-Śródmieście.

Archiwum Zakładowe Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi:

Urząd Miasta Łodzi, Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki.

Archiwum Łódzkiego Związku Zapaśniczego:

Sprawozdania ŁOZZ,

Korespondencja 1965–1974.

Archiwum Muzeum Sportu, Turystyki w Łodzi.

II. Źródła drukowane

Wyniki sportu łódzkiego w r. 1975, Wojewódzka Federacja Sportu w Łodzi, Łódź, 13 maja 1976 r.

Wyniki sportu łódzkiego w roku 1976, WFS w Łodzi, 1977.

Wyniki sportu łódzkiego w r. 1981, Wojewódzka Federacja Sportu, Łódź, grudzień 1981 r.

Sport kwalifikowany, masowy, rekreacja i turystyka województwa łódzkiego – 1984 (wyniki – ocena – wnioski), Wojewódzka Federacja Sportu w Łodzi, Łódź, grudzień 1984 r.

III. Prasa

„Dziennik Łódzki” 1946, 1958, 1962, 1974, 1981, 1983.

„Dziennik Popularny” 1977, 1980.

„Express Ilustrowany” 1946, 1951, 1961–1962, 1967, 1972–1976.

„Głos Robotniczy” 1946–1947.

„Przegląd Sportowy” 1945–1947, 1972–1973, 1982.

„Sport” 1980–1981.

B. Literatura

50 lat sportu. Jubileusz Łódzkiego Klubu Sportowego, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1958.

Bogusz A., *Łódź olimpijska*, Łódź 2005.

Bogusz A., *Sport w Łodzi po II wojnie światowej*, [w:] *Rok 1945 w Łodzi*, IPN, Oddział w Łodzi, Łódź 2008, s. 315–322.

Godlewski P., *Polski Związek Zapaśniczy 1922–2004*, Magnum, Gorzów Wlkp., 2004.

Historia polskich zapasów 1922–2012, Polski Związek Zapaśniczy, Warszawa 2012.

Jaroszewski J., *Zmiany organizacyjne i programowe Wojewódzkiej Federacji Sportu w Łodzi po 1989 r.*, [w:] *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. 12(3), red. T. Jurek, R. Urban, ZWKF AWF w Poznaniu, Gorzów Wlkp. 2016, s. 107–120.

Kondraciuk M., Łopiński M., *Olimpijczycy Łodzi i regionu*, Regionalna Rada Olimpijska w Łodzi, Łódź 2017.

Nowakowski A., *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2005.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Sukcesy sportowe zapasników z terenu województwa łódzkiego w latach 1945–1990*.
